

ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ ІМІГРАНТІВ В УКРАЇНІ

О. Є. Блинова

доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри загальної та соціальної психології

Херсонський державний університет

Імміграційні відносини є важливою складовою міграційних процесів. Для більшості приймаючих країн імміграція дозволяє вирішувати цілу низку важливих економічних, перш за все, питань (брак трудових ресурсів, депопуляція і т. ін.). У цьому контексті, традиційно, міграція розглядається позитивно. Проте, у сучасній Європі проти імміграції виступають 50-55% населення, а п'ята частина утримується від взаємодії з мігрантами. Це можна пояснити очікуванням певної загрози від мігрантів, етноконфесійний і соціальний склад яких відрізняється від складу корінного населення, що може викликати дестабілізацію громадського життя. У зв'язку з цим, виникає необхідність цілеспрямованої акультурації мігрантів із подальшою інтеграцією до спільноти, що приймає [1; 4].

Хоча чисельність іммігрантів в Україні порівняно з іншими державами невелика, етнічне і культурне розмаїття населення зростає. Потенційний економічний розвиток та потреба в додатковій робочій силі, тісніші зв'язки з ЄС можуть збільшити імміграцію в Україну. Це актуалізує питання щодо ставлення суспільства до мігрантів та міграції, унеможливлення всіх форм дискримінації, запобігання расизму та ксенофобії.

Процес інтеграції мігрантів набуває характеру міжкультурної взаємодії. Мігранти привносять такі цінності та норми поведінки, які можуть значно відрізнятися від підтримуваних у локальній спільноті. Міграційний конфлікт демонструє взаємодію стилів поведінки, групової інтеграції й саморегуляції мігрантів та старожилів, розходження їх культурних стандартів і типових психологічних настанов, орієнтирів [5].

Існують відповідні етнічні гетеро-стереотипи, які дозволяють схарактеризувати культурні розходження, що перешкоджають соціальній інтеграції в Україні мігрантів неслов'янських народів. Серед них – стереотипи про загрозу етнічному балансу українських територій, кримінальний характер субкультур етнічних мігрантів та їх агресивність.

У 2014 р. Міжнародною організацією з міграції (МОМ в Україні) було проведено дослідження з питань інтеграції, злочинів на ґрунті ненависті та дискримінації різних категорій мігрантів, в ході якого опитано 300 іноземців (іммігрантів-резидентів, біженців та іноземних студентів) у шести містах України, проведено експертні інтерв'ю, аналіз відповідної державної статистики та нормативно-правових актів [2].

Ставлення до прибуття та проживання на території України різних національностей дещо відрізняється у мешканців різних регіонів України. Представники сходу та півдня країни, в цілому, частіше виступають за надання багатьом представникам інших національностей зазначеної можливості. Вплив мігрантів на ситуацію в Україні респонденти оцінюють скоріше негативно в таких аспектах життя суспільства, як криміногенна ситуація та наявність робочих місць. Дещо краще оцінюється їх вплив на комфортність проживання в Україні та економічну ситуацію в країні і культурне збагачення.

Загалом більш позитивно оцінюють вплив мігрантів на ситуацію в Україні спеціалісти, підприємці та студенти, до негативних оцінок схильні військовослужбовці та зайняті індивідуальною трудовою діяльністю. Оцінки впливу деякою мірою залежать від освіти та національності. Так, спостерігається тенденція до більш толерантного ставлення серед респондентів з незакінченою та повною вищою освітою [2].

Адаптація іноземців до умов іншого середовища пов'язана з багатьма проблемами: налагодженням соціальних контактів, подоланням мовного бар'єру, самореалізацією у новому соціумі та інтеграції у ньому, позбавленням від стереотипного сприйняття представників іншої культури, розвитком толерантного ставлення до учасників міжкультурного спілкування та взаємодії,

подоланням культурного шоку, а також пристосуванням до цінностей нового суспільства.

Слід зазначити, що навіть за найсприятливіших умов міжнародних контактів під час входження в нову культуру в особистості, як правило, виникають різного роду труднощі та проблеми. Найчастіше представники різних країн та культур дуже мало знають один про одного, керуються стереотипними уявленнями, недостовірною, а іноді спотвореною або негативною інформацією про українську культуру та відчують відносно неї упередження, що не може не позначитися на тривалості та складності їх адаптації до іншого соціокультурного середовища.

Тому, для України дуже важливо врахувати не тільки позитивний міжнародний досвід сприяння адаптації та інтеграції іммігрантів, не тільки подолання «культурного шоку», «культурної дистанції», інтолерантності, ксенофобії, але й осмислити можливості попередження потенційних соціальних ризиків агресивної поведінки іммігрантів та стосовно до іммігрантів.

Толерантність як основна риса взаємовідносин у полікультурному світі є ознакою впевненості у собі й усвідомленням надійності власних позицій, ознакою відкритості [3]. Нині вона розглядається як цінність і норма цивілізованого суспільства, що проявляється у праві всіх індивідів і груп бути різними; як відмова від домінування, готовність до розуміння і співпраці за наявних відмінностей; як визнання багатовимірності, багатовекторності та розмаїття культури. Для формування толерантності особистості в поліетнічному, полікультурному світі однією з найважливіших умов є позитивна етнічна ідентичність. Її становлення передбачає повагу до свого народу, гордість за його історію, традиції, цінності й досягнення. З іншого ж боку, значущими є такі характеристики, як розуміння розмаїття культурного та етнічного світу; потрактування несхожості та єдності як двох сторін одного процесу; визнання особистістю рівноправного існування різноманітних думок, переконань, звичаїв; потреба у свободі власного вибору і повага до свободи вибору інших; відмова від боротьби з відхиленнями, визнання їхнього права на

існування; прагнення до компромісу; відмова від претензій на володіння остаточною і незаперечною істиною та ін.

Отже, оптимізація міжетнічної взаємодії є можливою лише за умов стабілізації економічного і політичного становища країни, більш виваженої позиції засобів масової інформації у висвітлюванні проблем власної держави, піднесення цінності власного етносу, країни, держави до належного рівня.

Література:

1. Блинова О. Є. Роль етнічних стереотипів у міжкультурному оцінюванні студентської молоді. *Проблеми сучасної психології* : Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка; Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / за ред. С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої. Вип.23. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2014. С.68–79.
2. Дослідження з питань інтеграції, злочинів на ґрунті ненависті та дискримінації різних категорій мігрантів. *Міжнародна організація з міграції (МОМ), Представництво в Україні*, 2014. Режим доступу: <http://iom.org.ua/sites/default/files/study.pdf>
3. Жадан І., Шовкопляс Н. Толерантність в системі ставлень суб'єкта політичної активності. *Соціально-психологічний вимір демократичних перетворень в Україні*. За ред. Максименка С.Д., Циби В.Т., Шайгородського Ю.Ж. та ін. К.: Український центр політичного менеджменту, 2003. С.451.
4. Слюсаревський М. М., Блинова О. Є. Психологія міграції : навчальний посібник ; Національна академія педагогічних наук України; Інститут соціальної та політичної психології. Видання друге, перероблене і доповнене. Київ : Талком, 2018. 360 с.
5. Стратегія державної міграційної політики України на період до 2025 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 482-р. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-%D1%80>